

TÜRKİYEİN EKONOMİK COĞRAFYASI

İnsanlar, hayatlarını devam ettirebilmek için çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Bu faaliyetlerin başında tarım, sanayi ve maden ürünleri üretimi gelir. Bu işlerin tamamına **ekonomik faaliyetler** denir.

TARIM

İnsanların toprağı işleyerek, çeşitli kültür bitkileri yetiştirmesi ve onlardan ürün elde etmesine **tarım** denir.

TARIMDA VERİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. Toprak ve Bakımı

Tarım topraklarında devamlı üretim yapılabilmesi, toprağın mineralce zengin olmasına bağlıdır. Sürekli olarak üzerinde tarım faaliyeti yapılan toprağın, çeşitli şekillerde bakımının yapılması gereklidir.

2. Sulama

Türkiye’de tarımsal verimi etkileyen en önemli faktör sulamadır. Ülkemizin büyük bir bölümü kurak ve yarı kurak iklimin etkisindedir. Çoğu yerde tarımsal faaliyetin yoğunlaştığı yaz döneminde, kuraklık hüküm sürmektedir. Bu da tarımdaki su ihtiyacını artırmaktadır. Ayrıca, yağışların düzensiz düşmesi, özellikle tahıl tarımının yaygın olduğu sahalarda, her yıl üretimde dalgalanmalara neden olmaktadır.

3. Gübreleme

Sulamadan sonra, verimi artıran en önemli faktör gübrelemedir. Toprağın devamlı kullanılması minerallerin azalmasına neden olmakta ve verimi

azaltmaktadır. Gübreleme ile mineral takviyesi yapılarak toprağın verimi artırılmaya çalışılır.

4. Tohum Islahı

Tarım ürünlerinden yüksek verim elde edilmesi, sulama ve gübrelemenin yanında kaliteli tohumun kullanılmasıyla da yakından ilişkilidir.

5. Zirai Mücadele

Hastalık ve haşerelerin üretimde zaman zaman % 20 - 30 civarında verim düşüklüğüne neden olduğu görülmüştür. Türkiye’de zirai mücadele ile tarlalardaki yabancı otların gelişmesi önlenmekte ve haşerelerin çoğalmasına imkân verilmemektedir. Böylece verim düşüklüğünün önüne geçilmektedir.

6. Toprak Analizi

Toprak analizi ile topraktaki mineral maddeler belirlenir. Böylece toprağın hangi tür bitkilere elverişli, hangi tür gübreye ihtiyacı olduğu saptanarak daha bilinçli tarım yapılır.

7. Makineleşme

Toprakların kısa sürede ve zamanında sürülmesi, hasadın zamanında yapılabilmesi günümüzde makineleşme ile mümkündür. Türkiye’de bazı alanlarda makineli tarıma tam geçilememiştir.

8. Çiftçinin Eğitimi

Günümüzde tarım, modern aletler, kaliteli tohum ve hassas ilaçlar kullanımıyla yapılmaktadır. Bütün bunlar çiftçinin eğitimini gerektirmektedir. Ülkemiz genelinde çiftçilerin eğitim düzeyi düşüktür.

9. Tarımı Destekleyen Kuruluşlar

Tarım ürünlerinin toplanması, pazarlanması ve işlenmesi yönüyle çiftçilerin desteklenmesi gerekmektedir. Türkiye’de tarıma destek sağlayan çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır.

TARIM İŞLETME METODLARI

a. İntansif (Yoğun) Tarım: Modern tarım metodu olarak da bilinir. Nüfus yoğunluğunun fazla, tarım alanlarının sınırlı olduğu ülkelerde ve bölgelerde gelişmişlik derecelerine göre uygulanır. (Hollanda, Belçika, Almanya, İsrail, Japonya, vb.)

Bu metodla, birim alandan en yüksek verim elde etme amaçlanır. Bunun için sulama, gübreleme, tohum ıslahı ve makine kullanımı gibi verimi artıran tüm yöntemler uygulanır. Üretimde yıllar arasında çok farklılıklar olmaz. Elde edilen verim ve gelir fazla olur.

b. Ekstansif (Yaygın) Tarım: Tarım alanlarının geniş, nüfus yoğunluğunun fazla olmadığı ülkelerde ve bölgelerde yaygın olarak kullanılan metoddur. (Arjantin, Kanada, Brezilya, Hindistan vb.)

Bu metod uygulanırken toprak yoğun bir şekilde işlenmez. İklim şartlarına göre, verimde değişiklik olabilir. Daha çok tahıl ürünleri yetiştirilir.

c. Nadaslı (Kuru) tarım: Buna ilkel tarım metodu da denir. Yağışların yetersiz olduğu ve sulama yapılamayan sahalarda uygulanır. Topraklardan iki yılda bir ürün alınır. Ürün ekilemeyen yıllarda toprak sürülür, havalandırılır. Böylece su depolaması ve mineral zenginleşmesi sağlanır. Türkiye’de en fazla, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanır. Karadeniz kıyılarında ise, yağışlı iklimden dolayı nadas tarımına ihtiyaç yoktur.

TARIM ÜRÜNLERİ ve YETİŞME KOŞULLARI

A. TAHILLAR

Buğday: Orta kuşakta yarı kurak iklim bölgelerinde yetişen ve ülkemizde en yaygın üretilen tarım ürünüdür.

- İlkbahar döneminde filizlenmek ve büyümek için yağış, yaz döneminde ise olgunlaşmak için kurak ve sıcak bir ortam ister.
- Kışların aşırı soğuk geçmediği yerlerde sonbaharda, Doğu Anadolu'nun soğuk yerlerinde ilkbaharda ekilir.
- Akdeniz ve Ege kıyılarında Haziran ayında, İç Anadolu'da Temmuz'da, Doğu Anadolu'da Ağustos'ta hasat edilir.
- Türkiye'de en fazla üretim İç Anadolu Bölgesi'nde yapılır. Konya, Ankara ve Adana ise il olarak ilk üç sırayı paylaşır.
- Karadeniz kıyılarında yazların yağışlı geçmesinden, Doğu Anadolu'nun yüksek yerlerinde ise yazların serin geçmesinden dolayı üretilemez.

Arpa: Türkiye'de buğdaydan sonra en çok üretilen tahıl ürünüdür.

Buğdaya göre, biraz daha soğuk ve kurak şartlarda ve nispeten mineral oranı az olan topraklarda yetişir. Buğdaya göre, daha kısa sürede olgunlaşır (80 - 90 gün) Bu nedenle buğdayın yetişmediği Erzurum - Kars plâtolarında 2000 - 2200 m ye kadar yetişebilir. Üretim alanları genelde buğday ile paralellik gösterir. Türkiye üretiminin yarıya yakın kısmını İç Anadolu karşılar.

Çavdar: Tahıllar içerisinde soğuğa en dayanıklı olanıdır. Bu nedenle, buğday ve arpanın yetiştirilemediği serin ve yüksek yerlerde yetiştirilebilir. Ülkemizde en çok, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde üretilir.

Yulaf: Yulaf, sıcak ve kurak şartlarda üretildiği gibi, serin bölgelerde de yetişebilir. Daha çok bisküvi ve yem sanayiinde kullanılır. Ülkemizde daha çok İç Anadolu, Marmara ve Çukurova'da yetiştirilmektedir.

Mısır: Yaz döneminde yağış alan veya sulama yapılan sahalarda yetiştirilir. En uygun iklim, yaz yağışlarının olduğu Karadeniz iklimidir. Bu özelliğinden dolayı arpa ve buğday tarımından farklılık arzeder.

Mısır, ülkemizde Karadeniz kıyı şeridinde, Marmara'nın kuzey kesimlerinde tabii olarak yaz yağışlarıyla yetiştirilirken, bunun dışındaki Akdeniz, Ege ve diğer iç bölgelerde yazın sulamayla yetiştirilir.

Son yıllarda, mısırın yem ve yağ sanayiinde kullanımının artmasıyla, özellikle Çukurova'da üretimi yaygınlaşmıştır. Bunun sonucunda da Akdeniz Bölgesi mısır üretiminde, Karadeniz Bölgesi'ni geçmiştir.

Çeltik (Pirinç): Yetiştirme süresi boyunca yüksek nem ve sıcaklık isteği vardır. Türkiye'de üretim, genelde akarsu boylarında ve alüvyal ovalarda yaygındır. Yetiştirme döneminde çoğu zaman suyun içinde kalması gerektiğinden üretim zordur.

En fazla, Edirne'de Meriç ve Ergene nehirlerinin kenarlarında, daha sonra Samsun, Çorum, Kastamonu, Adana, Diyarbakır gibi illerimizden geçen akarsu kenarlarında yetiştirilir.

B. BAKLAGİLLER

Mercimek: Yetiştirme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde sıcak ve kurak iklim ister. Her türlü toprak koşullarına dayanıklıdır. Ülkemizde kırmızı mercimek en fazla Güneydoğu Anadolu'da, yeşil mercimek ise İç Anadolu Bölgesi'nde üretilir.

Nohut: Yarı kurak iklim şartlarında yetiştirilebilen nohut, en fazla İç Anadolu, Akdeniz, İç Ege ve Güneydoğu Anadolu'da üretilir. Baklagiller içerisinde en fazla üretim miktarına sahiptir.

Fasulye: Yüksekliği 2000 m yi aşmayan ve yaz döneminde sulanabilen tüm sahalarda yetiştirilir. En önemli yetiştirme alanları, kıyı bölgelerimizdeki ovalardır. Özellikle Çukurova ve Antalya ovaları ile Güney Marmara Bölümü'ndeki ovalarda fasulye tarımı yaygın olarak yapılır. İç

bölgelerimizde ise, akarsu boylarındaki bahçelerde yetiştirilir. Yıllık fasulye üretimimiz 200 bin ton civarındadır.

C. SANAYİ BİTKİLERİ

Tütün: Kıraç toprakları seven, yetiştirme döneminde nem ve yüksek sıcaklığa ihtiyacı olan bir bitkidir. Türkiye'nin genelinde iklim ve toprak yapısı tütün üretimine elverişlidir. Fakat, kalitesinin azalmaması için devlet ekim alanlarını belirlemekte ve kaliteye göre fiyatlandırma yapmaktadır.

Türkiye'deki tütün üretiminin yaklaşık yarısı Ege Bölgesi'ndeki Manisa, İzmir, Denizli, Muğla ve Uşak gibi illerde yapılır. Karadeniz Bölgesi'nde Samsun, Amasya, Tokat ve Sinop çevresinde, Güneydoğu Anadolu'da Diyarbakır, Siirt, Batman çevresinde, Marmara'da Balıkesir, Bursa çevresinde, Doğu Anadolu'da Malatya, Muş, Bitlis çevresinde de tütün üretimi yapılmaktadır.

Pamuk: Yetiştirme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde sıcak ve kurak iklim ister. Ürün verdiği dönemlerde tabandan sulanması gerekir. Bu dönemdeki yaz yağışları ürünün kalitesini düşürdüğü için Karadeniz kıyılarında yetiştirilemez.

Pamuk üretiminde Güneydoğu Anadolu Bölgesi başta gelir. Türkiye üretiminin % 48'ini bu bölgemiz gerçekleştirir. İkinci sırayı Ege, üçüncü sırayı Akdeniz bölgeleri alır.

Şeker pancarı: Ülkemizde şekerpancarı üretimi, 1926 yılında Uşak ve Alpullu şeker fabrikalarının yapılmasıyla başlamıştır. Şekerpancarının fazla sıcaklık isteği yoktur. Ancak, yetiştirme ve ürün verme döneminde tabandan sulanması gerekir. Bu sebeple, üretim alanlarında mutlaka sulama imkânı gelişmiştir. Üretimi en fazla, İç Anadolu Bölgesi'nde yapılır. Daha sonra Orta Karadeniz, Marmara, Doğu Anadolu ve İç Ege çevresinde üretilir. Fazla yağıştan hoşlanmadığı için Karadeniz kıyılarında, aşırı sıcak ve kurak olan G. Doğu Anadolu'da ve yüksek gelir getiren ürünler bulunduğu Ege ve Akdeniz kıyı ovalarında yetiştirilmemektedir.

Çay: Tropikal iklim bölgelerinin tarım ürünüdür. Nemli sıcak veya nemli ılıman iklim koşullarında tarımı yapılabilir.

Türkiye'deki çay üretiminin tamamını Karadeniz Bölgesi karşılar. Doğu Karadeniz'de Rize çevresi en önemli çay üretim merkezidir. Artvin, Trabzon, Giresun ve Ordu illerinin yer yer 10 - 20 km içerilerekadar kışı şeridinde, 300 - 400m. yüksekliklere kadar çay tarım alanları oluşturulmuştur. Böylece çay tarım alanları genişlemiştir.

Haşhaş: Uyuşturucu yapımında kullanılmasından dolayı, devletin denetimi altında, sınırlı alanlarda ve az miktarda yetiştirilen bir bitkidir. Ekim döneminde 7 - 8°C, olgunlaşma döneminde 12 - 13°C sıcaklık isteği vardır. Kapsüllerinin toplandığı dönemler olan yaz mevsiminde yağış istemez. Ülkemizde üretim, İç Ege'deki Afyon, Kütahya, Uşak, Denizli illerinden elde edilir.

Keten - Kenevir: Tropikal bölgelerin bitkisi olan keten - kenevirin liflerinden keten kumaşı ve kot bezi yapılır. Ayrıca kenevir tohumundan, yağ çıkarımında faydalanılır. Keten - kenevirden uyuşturucu da yapıldığından devletin kontrolü vardır. Keten - kenevir üretimi daha çok, Batı Karadeniz'deki Kastamonu, Sinop ve Zonguldak çevresinde ve Marmara'da Kocaeli çevresinde yapılır.

D. YAĞ BİTKİLERİ

Zeytin: Akdeniz ikliminin tabii bitkilerindendir. Yabani zeytinin (Delice) aşılamaıyla kültür zeytini elde edilir. Soğuğa karşı duyarlı olduğundan, kışların ılık geçtiği ve don olaylarının görülmediği Akdeniz, Ege, Güney Marmara ile Karadeniz'in bazı kıyı kesimlerinde yetiştirilir.

Ülkemizde zeytin en fazla Ege Bölgesi'nde (% 60) üretilmektedir. Güney Marmara kıyıları (Gemlik- Mudanya) ile Akdeniz kıyıları ve Kilis çevresinde de yoğun olarak yetiştirilir.

Ayçiçeği: Yetiştirme döneminde yağış, olgunlaşma döneminde güneşli bir iklim ister. Olgunlaşma döneminde yağış istememesinden dolayı,

Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde yetiştirilemez. Diğer bütün bölgelerimizde tarımı yapılabilir.

Ayçiçeği üretiminin % 78'ini Marmara Bölgesi'nde başta Tekirdağ ve Edirne olmak üzere Kırklareli, Balıkesir, Bursa illeri karşılar. Daha sonra, İç Anadolu Bölgesi ve Orta Karadeniz Bölümü gelir.

Soya Fasulyesi: Yağı insan beslenmesinde, unu ise yem olarak kullanılan soya, en çok Akdeniz Bölgesi'nde (%88) üretilir. Yetiştirme devresi kısa olduğundan ikinci ürün olarak ekilir.

Susam: Ilıman iklim bölgelerinde tarımı yapılmaktadır. Türkiye'de Marmara, Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu gibi sıcak bölgelerde üretilir.

Yerfıstığı: Meyveleri toprak içinde olgunlaşır. Sıcak ve nemli iklim şartlarında ve gevşek topraklarda tarımı yapılır. Türkiye'de yerfıstığı üretiminin % 82'sini Akdeniz Bölgesi'ndeki Adana, Hatay, ve Mersin illeri karşılar. Ege ve Marmara ovalarında da üretilir.

E. YEM BİTKİLERİ

Yonca, yulaf, fiğ, burçak ve korunga gibi bitkilere yem bitkileri adı verilmektedir. Türkiye'de ahır hayvancılığının gelişmesi ve et üretiminin artmasında yem bitkilerinin ayrı bir önemi vardır. Çünkü ülkemizdeki çayır ve meralar yetersizdir. Yem bitkilerinden kuru ve yaş olarak istifade edilir. Daha çok Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde üretilen yem bitkileri, fabrikalarda işlenerek kullanıma hazır hale getirilir.

F. SEBZECİLİK

Sebze üretiminde ilk sırayı Akdeniz Bölgesi alır. Bu bölgemizde kışlar ılık geçtiğinden seralarda kışın bile sebze üretilebilir. Ayrıca tarla sebzeleri de ilk önce bu bölgemizde üretilir.

Turfanda sebzecilik ise, bir mevsim başı üretim faaliyetidir. Bazı sebze ve meyvelerin, açık hava koşullarında erkenden yetiştirilip pazarlanması

esasına dayanır. İlkbaharın erken başladığı yörelerimizde, sebze ve meyveler erken olgunlaşırlar ve 30 - 40 gün önceden pazarlara sunulurlar. Bu üretim faaliyetine turfanda sebzecilik, bu sebzelere de turfanda sebze denir.

G. MEYVELER

Fındık: Ilıman iklim bölgelerinin bitkisidir. Kış sıcaklığının 5 - 6 °C, yaz sıcaklığının da 20 - 25 °C olduğu ve yıllık 1000 - 1500 mm yağış alan, ılıman ve serin iklim bölgelerinde yetişir. Don olayı ve yaz kuraklığı verimi düşürür.

Ülkemizde fındık tarımı, Karadeniz kıyılarında yaygındır. Özellikle Ordu, Giresun ve Trabzon illeri üretimin yarısından çoğunu sağlamaktadır. Daha sonra, Bolu ve Zonguldak illeri gelir. Karadeniz Bölgesi toplam üretimin % 76'sını karşılar. karşılar. Marmara Bölgesi'nde de Sakarya ve İzmit çevresinde fındık üretimi yapılır.

Turunçgiller: Narenciye adı da verilen bu ürünler portakal, mandalina, limon, greyfurt ve turunçtan oluşur. Anavatanı Güneydoğu Asya'dır. Soğuğa karşı çok hassastırlar. Kışın sıcaklığın 0 °C nin altına düşmediği bölgelerde yetişebilir. Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimi üretimin % 91'ini verir. Geri kalanı ise Ege kıyılarındaki Muğla, İzmir, Aydın illeri sağlar. Kışları ılık geçtiğinden bir miktar da Rize kıyılarında yetiştirilir.

İncir: Anavatanı Doğu Akdeniz kıyılarıdır. Kışların ılık, yazların sıcak geçtiği, yıllık yağışın 600 - 700 mm olduğu denizel iklimlerde rahatça yetişebilir. Soğuğa karşı hassas olduğundan iç bölgelerimizde fazla yetiştirilemez.

İncir, en fazla Ege Bölgesi'ndeki Aydın ve İzmir çevresinde üretilir. (%78) Bundan başka, az miktarda Akdeniz ve Karadeniz kıyıları ile, Güney Marmara ve Güney Doğu Anadolu'da üretilir.

Üzüm: Kışın -40 °C sıcaklığa kadar dayanır. Yazın sıcaklığa ve kuraklığa dayanıklı bir bitki olduğundan ülkemizde hemen her bölgede yetiştirilir.

Yazların yağışlı geçmesinden dolayı Karadeniz kıyılarında ve Doğu Anadolu'nun sıcaklığı yetersiz yüksek yerlerinde yetiştirilemez.

Üretim en fazla Ege Bölgesi'nde yapılmaktadır. G. Doğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara ve Akdeniz bölgelerinde de üretilir. Özellikle Ege Bölgesi'nde Manisa, İzmir, Denizli yörelerinde üretilen çekirdeksiz üzüm kurutularak önemli bir kısmı ihraç edilir. Üzüm, soğuğa ve kuraklığa dayanıklı olduğundan, ülkemizde elma ile birlikte en yaygın olan meyvedir.

Elma: Türkiye'de üzümle birlikte en çok yetiştirilen bir meyvedir. Çiçek açma döneminde düşük sıcaklıklardan etkilenir. Diğer dönemlerde -35 °C ye kadar dayanabilir. Az kireçli ve derin topraklarda yüksek verim sağlar.

Elma üretimi, İç Anadolu'daki Niğde, Nevşehir, Konya çevresinde, Orta Karadeniz'de Amasya çevresinde, Akdeniz'de Isparta, Antalya ve Burdur çevresinde yaygındır.

Muz: Tropikal bölge bitkisidir. Yetişmesi için yüksek sıcaklık ve bol nem gereklidir. Düşük sıcaklıklarda yetişemez ve don olayına karşı en hassas bitkidir. Türkiye'de, sadece Akdeniz Bölgesi'nde Antalya - Mersin arasındaki çok dar bir kıyı şeridinde tarımı yapılabilir.

Antep fıstığı: Dünya'nın oldukça sınırlı bölgelerinde yetişen ve meyvesi kuru yemiş olarak kullanılan bir bitkidir. Yaz kuraklığına ve sıcaklığına dayanıklı bir bitkidir. Ülkemizde en fazla Gazi Antep, Şanlı Urfa ve Siirt çevresinde üretilmektedir.

Kayısı: Ülkemizde karasal iklim bölgelerinin alçak yörelerinde yetiştirilmektedir. Kayısı üretimi en fazla Malatya, Elazığ, Konya, Ankara ve İzmir illerinde yapılır.

HAYVANCILIK

Ekonomik değer taşıyan hayvanların üretilmesi, beslenmesi ve pazarlanması gibi işlere **hayvancılık** denir.

Mera Hayvancılığı

Doğal otlaklarda yapılan hayvancılıktır. Et ve süt verimi ahır hayvancılığına göre düşüktür. Yağışın fazla olduğu yıllarda otlakların gürleşmesine bağlı olarak et ve süt üretimi artar. Ülkemizde Doğu Anadolu, İç Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygındır.

Besi ve Ahır Hayvancılığı

Islah edilmiş veya iyi cins ithal hayvanlarla ahırlarda yapılan hayvancılıktır. Modern usullerle yapıldığı için et ve süt verimi daha fazladır.

Otlakların azalmasından sonra ahır hayvancılığının gerekliliği artmıştır. Ülkemizde besi ve ahır hayvancılığı büyükbaş hayvanlarla yapılır. Ege, Marmara, İç Anadolu bölgelerinde yaygındır. Ayrıca şeker fabrikalarının etrafında da ahır hayvancılığı gelişmiştir.

TÜRKİYE’DE HAYVAN VARLIĞI VE COĞRAFİ DAĞILIŞI

1. Küçükbaş Hayvancılık

Koyun: Ülkemizde en çok beslenen küçükbaş hayvandır. İç Anadolu ile Doğu Anadolu bölgelerindeki koyun sayısı ülke genelinin yarısına yakındır.

Güneydoğu Anadolu, İç Ege ve Güney Marmara çevresinde de beslenmektedir. Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında çok azdır. Türkiye’de, kıvırcık, dağlıç, karaman, merinos ve sakız gibi çeşitli ırklara ait koyunlar bulunur.

Keçi: Koyuna göre daha dayanıklı olan, engebeli arazilerde yayılabilen ve süt üretimi iyi olan küçükbaş hayvan türüdür. Kıl keçisi ve tiftik keçisi gibi türleri vardır.

2. Büyükbaş Hayvancılık

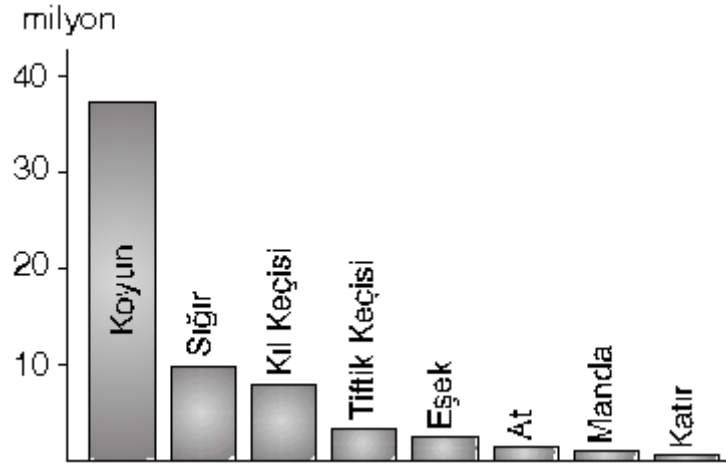
Sığır: Ülkemizin genelinde doğal şartlar büyükbaş hayvancılığa çok elverişli değildir. Bu yüzden, büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık kadar yaygın değildir.

Fakat, et ve süt veriminin daha fazla olmasından dolayı, son yıllarda daha çok tercih edilmeye başlamıştır. Özellikle Marmara, Ege ve İç Anadolu gibi bölgelerimizde modern ahır hayvancılığı giderek artmaktadır.

Türkiye’de sığır yetiştiriciliği en fazla, Erzurum - Kars Bölümü ile Doğu Karadeniz Bölümü’nde yaygındır. Buralarda yazlar serin ve yağışlı geçtiğinden gür otlaklar gelişir. Bunun sonucunda da sığır yetiştiriciliği kolaylaşır.

Manda: Akarsu ya da bataklık kenarlarında beslenir. Suyu çok seven bir hayvandır. Sütü yağlı olduğundan kaymak yapımında kullanılır.

Türkiye’de daha çok Karadeniz Bölgesi’nde beslenir. Sayıları gittikçe azalmaktadır. 1994 de 305 bine düşmüştür.

Türlerine göre Türkiye'deki hayvan varlığı (1992)

3. Kümes Hayvancılığı

Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıktan sonra, hayvancılığımızın en önemli uğraş alanlarından biridir. Özellikle son yıllarda, kent nüfusunun artması ve sağlığa daha yararlı olmasından dolayı beyaz et tüketimi artmış ve kümes

hayvancılığında çok büyük gelişmeler olmuştur. Kümes hayvancılığı en çok Marmara Bölgesi'nde yapılır. Ege ve İç Anadolu bölgelerinde de oldukça yaygındır.

4. Arıcılık

Ülkemiz, iklim ve bitki çeşitliliğinin fazla olmasından dolayı arıcılığa son derece elverişlidir. Ege Bölgesi'ndeki Muğla, İzmir, Manisa ve Aydın illeri, Akdeniz Bölgesi'ndeki Antalya ve Mersin illeri ile Erzurum, Kars, Hakkâri, Ordu, Rize ve Elazığ çevresinde arıcılık gelişmiştir.

5. İpek Böcekçiliği

Dut yaprakları ile beslenir. Salgıladığı sıvının katılaşması ile ipek telleri oluşur. İpekböcekçiliği en çok Güney Marmara'da Bursa, Gemlik, Balıkesir, Bilecik çevresinde yapılır.

6. Balıkçılık

Deniz balıkçılığı: Ülkemizdeki su ürünlerinin büyük bir kısmı (% 90) denizlerden elde edilmektedir. Denizlerden sağlanan balık üretiminin % 67'sini Karadeniz, % 11'ini Marmara, % 13'ünü Ege, % 9'unu Akdeniz karşılar.

Tatlı su balıkçılığı: Bu balıkçılık akarsularda tatlı su göllerinde ve barajlarda yapılır. Eğirdir, Beyşehir, Ulubat, İznik, Sapanca, Çıldır göllerinde tatlı su balıkçılığı yapılırken, Tuz Gölü, Burdur, Acıgöl ve Van Gölü'nün akarsu ağızları dışında balık üretimi yapılamaz. Son yıllarda Keban, Karakaya, Seyhan, Hirfanlı, Atatürk gibi baraj göllerinde balık üretim çalışmaları başlamıştır.

Kültür Balıkçılığı: Son yıllarda ülkemizde temiz akarsu boylarında, özel yapılmış havuzlarda kültür balıkçılığı yapılmakta ve çoğunlukla alabalık yetiştirilmektedir.

ORMANCILIK

Türkiye, sıcaklık ve yağış koşulları bakımından ormanın yetişmesine genel olarak elverişlidir. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki bazı alanlar hariç, ülkemizin % 70'lik kısmının orman olması gerekir. Fakat, bugün bu oran % 26 civarındadır. Bu durum ormanlarımızın büyük bir kısmının yok edildiğini göstermektedir.

Türkiye’de ormanların coğrafi dağılışı (%)

Karadeniz Bölgesi	25
Akdeniz Bölgesi	24
Ege Bölgesi	17
Marmara Bölgesi	13
Doğu Anadolu Bölgesi	11
İç Anadolu Bölgesi	7
G. Doğu Anadolu Bölgesi	3

Ülkemizdeki ormanların % 79'u kıyı bölgelerimizde toplanırken, % 21'i iç bölgelerimizde toplanmıştır. İç bölgelerdeki orman azlığının nedeni, sıcaklıkların ve yağışların yetersiz olmasıdır.

MADENCİLİK ve ENERJİ KAYNAKLARI

A. MADENCİLİK

Yerkabuğunun farklı derinliklerinden çıkarılan, ekonomik değer taşıyan mineral ve elementlere **maden** denir. Türkiye’de madencilik faaliyetleri 1935 yılında kurulan M.T.A. ile özel sektör tarafından yürütülmektedir.

Türkiye’de çıkarılan önemli madenler

Demir: En zengin demir yataklarımız, Divriği (Sivas), Hekimhan ve Hasaelebi (Malatya), Edremit (Balıkesir), Dikili ve Torbalı (İzmir) ve Simav (Kütahya) evresinde bulunmaktadır.

Ereğli, Karabük ve İskenderun'da demir - elik fabrikaları bulunmaktadır.

Bakır: Ülkemizin en zengin madenlerinden biri olan bakır yatakları, çoğu kez kurşun ve çinko ile birlikte bulunur. En önemli bakır yataklarımız Karadeniz Bölgesi'nde bulunur. Murgul (Artvin), Küre (Kastamonu), Çayeli (Rize) ve Köprübaşı (Giresun) bu bölgedeki başlıca yataklardandır. Ayrıca Maden (Elazığ) ve Ergani (Diyarbakır)'de de bakır yatakları mevcuttur.

Krom: Paslanmayan ve çok sert bir maden olduğundan, madeni eşya yapımında ve kaplamasında kullanılır.

Krom yatakları altı ana bölgede toplanmıştır.

- Fethiye, Köyceğiz, Denizli
- Alacakaya (Guleman) (Elazığ)
- Bursa, Eskişehir
- Adana, Kayseri, Mersin
- İskenderun, Kahraman Maraş, İslahiye
- Kopdağı (Doğu Anadolu)

Krom madeni Antalya ve Guleman'daki ferro-krom tesislerinde işlenmektedir.

Boksit: Alüminyumun hammaddesi olan boksit çok hafif olduğundan uçak sanayiinde, otomobil, ev, elektrik malzemesi yapımında kullanılır.

Boksit yatakları Seydişehir (Konya), Akseki (Antalya) İslahiye (Gazi Antep) ve Milas (Muğla) civarında bulunur. Buralarda ıkarılan boksit, Seydişehir alüminyum tesislerinde işlenmektedir.

Bor Mineralleri: Ülkemiz bor rezervi bakımından Dünya'nın en zengin yataklarına sahiptir. Bu nedenle, bor madeninin çoğu ihraç edilmektedir. Bor madeninden elde edilen boraks ve asit borik nükleer alanda, jet ve

roket yakıtında katkı maddesi olarak, ayrıca sabun, tekstil, cam, kâğıt sanayii, vb alanlarda kullanılır.

Bor mineralleri Balıkesir, Susurluk, Bigadiç çevresi ile Kütahya, Emet ve Eskişehir çevresinde çıkarılır. Çıkarılan mineraller Bandırma'daki tesislerde işlenir.

Kükürt: Kükürt gübre, kimya ve boya sanayiinde kullanılır. Ayrıca kauçuğun işlenmesinde ve sülfirik asit üretiminde de kullanılır.

Ülkemizde kükürt yatakları Keçiborlu (Isparta) ve Milas (Muğla) çevresinde bulunmaktadır.

Zımpara Taşı: Çeşitli kesici, torpüleyici ve silici aletlerin yapımında kullanılan zımpara taşı yönünden ülkemiz çok zengindir. Tire (İzmir), Manisa, Söke (Aydın), Milas (Muğla) ve Tavas (Denizli) da çıkarılır.

Barit: Suda erimeyen bir maden olduğundan boya, deri, kimya, cam ve kauçuk sanayiinde kullanılır. Ülkemiz barit yatakları bakımından zengin sayılır. Antalya, Muş, Gazi Antep ve Eskişehir çevresinde barit yatakları bulunmaktadır.

Tuz: Türkiye tuz yatakları bakımından son derece zengindir. Kaya tuzu yatakları üçüncü jeolojik zamanda, kapalı göl havzalarında suların buharlaşması ile oluşmuştur. Son yıllarda tuz üretimimiz üç kat artmıştır.

Türkiye'deki tuz üretiminin çoğu, Tuz Gölü ile İzmir Çamaltı tuzlasından sağlanır. Kaya tuzu yatakları, Çankırı, Kars, Iğdır ve Nevşehir çevresinde bulunmaktadır.

Cıva: Tek sıvı madendir. Zirai ilaç yapımında, kâğıt sanayiinde, suni gübre üretiminde ve boya sanayiinde kullanılır. Türkiye'de Sarayönü (Konya), Ödemiş (İzmir), Manisa ve Uşak çevresinde çıkarılmaktadır.

Kurşun - Çinko: Genelde kurşun ve çinko bir arada bulunur. Ülkemizde Keban (Elazığ) ve Kayseri çevresinde kurşun-çinko yatakları vardır.

Lületaşı: Eskişehir çevresinde çıkarılır ve işlenir. Süs eşyası yapımında kullanılır.

Oltutaşı: Erzurumun Oltu ilçesinde çıkarılır ve işlenir. Süs eşyası yapımında kullanılır.

Fosfat: Gübre hammaddesi olarak kullanılan fosfat ihtiyacımızı karşılamaz. Fas, Tunus ve Cezayir’de yaygın olarak görülür ve daha çok bu ülkelerden ithal edilir. Türkiye’deki en zengin fosfat yatakları Mazıdağı (Mardin), Adıyaman, Bingöl ve Bitlis’te bulunmaktadır.

Manganez: Çeliğe sertlik kazandırmak ve direncini artırmak için kullanılır. Uşak, Afyon, Muğla, Adana, Erzincan, Artvin ve Trabzon çevresinde manganez yatakları bulunur. İhtiyacı karşılamaz. Bu nedenle ithal edilir.

Mermer: Ülkemiz mermer bakımından zengindir. Afyon, Kütahya, Marmara Adası, Kırşehir, Tokat ve İzmir çevresinde çıkarılır. Yurt dışına ihracatı yapılır.

Volfram (Tungsten): Çok sert olması nedeniyle özel sanayi çeliği olarak kullanılır. Demiryolu, iş makineleri, uçak ve gemi yapımı yanında, ampüllerde enerjiyi ışığa çevirmede kullanılır. Bursa Uludağ’da çıkarılıp işletilmektedir. Fakat son yıllarda üretimi durmuştur.

Asbest (Amyant): 14 bin °C sıcaklığa dayanır. Isıya dayanıklı araç ve gereç yapımında kullanılır. Konserojen madde bulundurması nedeniyle, kullanımı sınırlandırılmıştır. Eskişehir, Bursa, Erzincan, Hatay, Kars, Ağrı, Malatya, Sivas, İskenderun, Uşak ve Konya’da çıkarılır.

B. ENERJİ KAYNAKLARI

Taşkömürü: Türkiye’de Zonguldak, Amasra, Ereğli arasındaki sahada çıkarılır.

Demir - çelik sanayiinde enerji kaynağı olarak tüketildiğinden, Karabük ve Ereğli demir - çelik fabrikaları buraya kurulmuştur.

Linyit: Türkiye genelde üçüncü jeolojik devirde olduğundan linyit en zengin enerji kaynaklarımızdan biridir. Bütün bölgelerde linyit rezervi

bulunmaktadır. Taşkömürüne göre kalorisi daha azdır. Ancak yaygın olduğundan enerji ihtiyacımızın en önemli kısmını karşılamaktadır.

Linyit yatakları Afşin, Elbistan (K. Maraş), Tavşanlı, Seyitömer (Kütahya), Soma (Manisa), Yatağan (Muğla), Saray (Tekirdağ), Aşkale (Erzurum), Aydın, Amasya ve Yozgat çevresinde bulunmaktadır.

Linyitten elektrik enerjisi elde eden termik santrallerimiz, Soma, Tunçbilek, Seyitömer, Afşin - Elbistan, Yatağan ve Orhaneli termik santralleridir.

Petrol: Günümüzün en önemli enerji kaynaklarından biri petroldür. Petrol ulaşım araçlarında yakıt olarak ve plastik, gübre, boya gibi çok değişik sanayilerde kullanılır. Türkiye'deki petrol yatakları fazla zengin sayılmaz. İhtiyacımızın % 90'nına yakını ithal etmekteyiz.

Petrol yataklarımızın % 98'i G. Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunur. Petrol, Raman, Garzan, Kurtalan, Adıyaman ve Mardin çevresinde çıkarılmaktadır.

Ülkemizde çıkarılan ve ithal edilen petrol, Orta Anadolu (Kırıkkale), Aliağa (İzmir), Ataş (Mersin), İpraş (İzmit) ve Batman rafinerilerinde işlenmektedir.

Doğal gaz: Ülkemiz, doğal gaz yatakları bakımından zengin değildir. Şu anda sadece Trakya'da Hamitabat ve Güneydoğu Anadolu'da Mardin - Çamurlu sahasında üretim yapılmaktadır. Hamitabat'tan çıkarılan doğal gazdan aynı yerde elektrik enerjisi üretilir. Doğalgaz ihtiyacımızın önemli bir kısmı, Rusya Federasyonu ve Cezayir'den ithal edilmektedir.

Su Gücü (Hidroelektrik enerjisi): Barajlardaki suyun, elektrik üreten santralleri çalıştırması ile oluşan enerjiye **hidroelektrik enerjisi** denir.

Türkiye'de elektrik ihtiyacının % 40 lık kısmı hidroelektrik santrallerden elde edilmektedir. Keban, Karakaya, Atatürk, Hirfanlı, Seyhan, Kemer ve Demirköprü gibi birçok baraj elektrik ihtiyacımızı karşılamaktadır.

Dışarıya akıntısı olan bazı göllerimiz, tabii baraj özelliğindedir. Bunlardan

elektrik üretilir. Başlıcaları, **Hazar, Çıldır, Tortum** ve **Kovada** gölleridir.

Rüzgâr Gücü: Ülkemizde eskiden yel değirmenlerinde ve yelkenli gemilerde kullanılmıştır. Fakat elektrik ve petrol enerjisinin devreye girmesiyle kullanım alanı çok azalmıştır.

Jeotermal Enerji: Jeotermal enerji, yer altındaki sıcak sulardan ya da su buharından elde edilir. Türkiye yakın bir jeolojik devirde oluştuğundan ve genç kıvrım dağları kuşağında bulunduğundan dolayı, fay hatları ve fay kaynakları oldukça yaygındır. Özellikle Ege Bölgesi'ndeki Germencik (Aydın), Balçova (İzmir), Sandıklı (Afyon) ve Sarayköy (Denizli) civarında sıcak su kaynakları bulunmaktadır. Şu anda sadece Sarayköy (Denizli) de elektrik enerjisi üreten jeotermal santral bulunmaktadır.

Radyoaktif Mineraller: Radyoaktif mineraller, nükleer enerji üretiminde kullanılır. Uranyum ve toryum gibi radyoaktif maddelerin parçalanmasıyla enerji elde edilir.

Ülkemizde Aydın, Uşak, Manisa, Çanakkale ve Yozgat yörelerinde uranyum, Eskişehir çevresinde toryum yatakları tespit edilmiştir. Fakat, şu anda, ülkemizde radyoaktif maddelerden nükleer enerji üretimi yapılmamaktadır.

Güneş Enerjisi: Türkiye ve özellikle güney bölgelerimiz, Güneş enerjisinden iyi yararlanabilecek bir konuma sahiptir. Bu enerjiden, en çok su ısıtmada faydalanılır. Ayrıca, sera ısıtmasında, su pompası çalıştırılmasında, bazı elektronik aletlerin çalıştırılmasında, vs. Güneş enerjisi kullanılmaktadır.

SANAYİ

Hammaddenin mamül ve yarı mamül duruma getirilmesi faaliyetlerine **üretim**, üretim tekniğine de **sanayi** ya da **endüstri** denir.

TÜRKİYE'DEKİ SANAYİ KOLLARI

1. Besin Sanayii

Hammaddesi tarımsal ve hayvansal ürünlerden oluşan sanayi dalıdır.

Şeker fabrikaları: İlk defa 1926 yılında kurulmuştur. Şekerpancarı kıyı kesimler hariç her yerde yetişir. Hemen işlenmesi gerektiğinden fabrikaları üretim alanları yakınında kurulmuştur. Şu anda ülkemizde 30'a yakın şeker fabrikası bulunmaktadır.

Çay fabrikaları: Trabzon - Rize arasındaki bölgede bulunmaktadır.

Un fabrikaları: Buğday, Doğu Karadeniz ve Batı Karadeniz kıyıları dışında her yerde yetiştirilir. Aynı zamanda halkın temel besin maddesidir. Bu nedenle un fabrikaları her bölgeye dağılmıştır.

Makarna ve bisküvi fabrikaları daha çok İç Anadolu'da yoğunlaşmıştır.

Zeytin yağı fabrikaları: Ege ve Güney Marmara'da yoğun olarak görülür. Özellikle Edremit, Ayvalık, Burhaniye, Aydın, İzmir çevresinde yoğunlaşmıştır

Ayçiçek yağı fabrikaları: Trakya'da yoğun olmakla birlikte, İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu'da da görülür. Soya ve mısırdan ise Akdeniz Bölgesi'nde yağ elde edilir.

Tütün fabrikaları: İstanbul, İzmir, Samsun, Tokat, Malatya, Adana ve Bitlis'de bulunmaktadır.

İspirtolu içki ve şarap fabrikaları: İstanbul, Yozgat, Diyarbakır, Tekirdağ, İzmir, Ankara, Kırşehir, Gazi Antep, Elazığ gibi merkezlerde rakı, bira ve şarap fabrikaları bulunmaktadır.

Konserve ve salça fabrikaları: Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinin kıyı kesimlerinde yaygındır.

Süt ürünleri fabrikaları: İzmir, Balıkesir, Edirne, Erzurum, Elazığ, Kars, İstanbul, Trabzon ve Bursa çevresinde yer alırlar.

2. Dokuma, Tekstil ve Deri Sanayii

Dokuma ve giyim, Türkiye’de en gelişmiş ve üretimin önemli bir kısmının ihraç edildiği bir sanayi koludur.

Pamuk ipliği ve pamuklu dokuma: Adana, Antalya, K. Maraş, Tarsus, Nazilli, Denizli, Manisa ve İzmir

Yün ipliği ve yünlü kumaş: Hereke

Suni ipek ve kumaş: İstanbul ve Bursa

Tabii ipek ve kumaş: Gemlik ve Bursa

Hazır giyim sanayii: İstanbul, Bursa ve İzmir

Halicilik: Isparta, Uşak, Gördes ve Kayseri

Deri ve kösele işleme: İstanbul, İzmir, Bolu, Gerede ve Uşak

3. Maden Sanayii (Metalurji Sanayii)

Demir - çelik fabrikaları: Karabük, Ereğli, İskenderun, Kırıkkale, Sivas ve İzmir’de bulunmaktadır.

Alüminyum fabrikaları: Seydişehir’de bulunmaktadır.

Bakır işleme fabrikaları: Samsun ve Artvin (Murgul) de bulunmaktadır.

Kurşun ve çinko fabrikaları: Elazığ ve Kayseri’de bulunmaktadır.

Krom işleme fabrikaları: Menteşe Yöresi’ndeki krom madeni Antalya’da, Elazığ ve çevresindeki kromlar da Guleman’daki fabrikalarda işlenmektedir.

4. Makine Sanayii

Türkiye otomotiv sanayiinde son yıllarda yabancı marka otomobillerin de fabrikalarının kurulmasıyla üretimde artış meydana getirmiştir. Bursa, İstanbul, İzmir, İzmit, Adapazarı, Konya, Adana gibi merkezlerde otomobil, kamyon ve otobüs fabrikaları bulunmaktadır.

Eskişehir ve Adapazarı'nda lokomotif ve vagon fabrikaları, Ankara - Mürted'de uçak fabrikası, İstanbul, Tuzla, Pendik, Gölcük ve İzmir'de gemi tersaneleri bulunmaktadır.

5. Kimya Sanayii

Petrokimya: Batman, İzmit, Mersin, İzmir ve Kırıkkale'de petrol rafinerileri bulunmaktadır.

İlaç fabrikaları: İstanbul, İzmir, Ankara, Adapazarı çevresinde yoğunlaşmıştır. 130 civarında ilaç fabrikamız bulunmaktadır.

Lâstik fabrikaları: İzmit, Adapazarı ve Kırşehir'de bulunmaktadır.

Gübre fabrikaları: Mersin, Bandırma, Elazığ, Kütahya, Tekirdağ ve İskenderun'da bulunmaktadır. Ülkemizdeki gübre üretimi yeterli değildir.

6. Orman Ürünleri Sanayii

Ağaç malzemedен üretilen tüm malzemeler orman ürünleri endüstrisine girer. Karadeniz Bölgesi'nde hammadde fazla bulunduğundan burada gelişmiştir.

Başlıca kereste fabrikaları Düzce, Bartın, Ayancık, Rize, Ordu, Ardeşen, Burdur, Antalya ve Isparta'da bulunur.

Mobilya Sanayii: Adapazarı, Ankara, İnegöl, İstanbul, İzmir ve Kayseri'de gelişmiştir. Türkiye mobilya ürünlerini ihraç edebilmektedir.

Kâğıt fabrikaları: İzmit, Balıkesir, Giresun, Zonguldak, Taşucu, Dalaman, Bolvadin, Bartın ve Denizli çevresinde bulunur.

7. Çimento, Cam, Seramik Sanayii

Çimento fabrikaları: Hammaddesi kolay temin edilir. Her bölgede inşaat sanayiinde kullanılır. Ayrıca ulaşım masrafları maliyeti artırır. Bu nedenle çimento fabrikaları Türkiye'nin her bölgesine dağılmıştır. İstanbul, İzmit,

Adana, İzmir, Elazığ, Mersin, Yozgat, Denizli, Adıyaman, Ordu gibi merkezler bunlardan bazılarıdır.

Cam fabrikaları: İstanbul, Denizli, Mersin, Kırklareli ve Sinop'ta cam fabrikaları bulunmaktadır. Ülkemiz cam ürünleri üretiminde ve ihracatında Dünya'da sayılı ülkeler arasındadır.

Seramik fabrikaları: Çanakkale, Bilecik, Kütahya, İstanbul ve İzmir'de bulunmaktadır. Üretimin bir kısmı yurt dışına ihraç edilir.

ULAŞIM

İnsanların ürettikleri çeşitli ham ve işlenmiş maddelerin, haberlerin bir yerden başka bir yere nakledilmesine ulaşım veya ulaştırma denilmektedir.

BAŞLICA ULAŞIM YOLLARI

1. Kara Yolları

Ülkemizde en yaygın olan ulaşım türüdür. Yük taşımacılığının % 70'i, yolcu taşımacılığının da % 90'ı karayolu ile yapılmaktadır. Özellikle 1950'li yıllardan sonra, karayolu yapımı artmış ve ulaşım araçları çoğalmıştır. Ülkemizdeki en işlek karayolları, Edirne, İstanbul, Ankara, Adana arası ile İstanbul, Bursa, İzmir arası ve İzmir, Aydın, Denizli arasındadır. Modern karayolu olan otoyollar ülkemizde sadece Edirne, İstanbul, Bolu ve Ankara arasında, Adana, Hatay çevresinde ve İzmir çevresinde bulunur.

2. Demir Yolları

Türkiye'de İlk demiryolu hattı 1866 yılında İzmir - Aydın arasında kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında demiryoluna önem verilmiştir.

Ancak, 1950'li yıllardan sonra, karayollarına daha çok önem verildiğinden demiryolu yapımı azalmıştır. Şu anda, ülkemizde 8200 km uzunluğunda demiryolu ağı vardır.

Bu uzunluk yeterli değildir. Sözelimi, Almanya'da 43 bin, Fransa'da 34 bin, İtalya'da 29 bin km lik demiryolu ağı bulunmaktadır.

3. Deniz Yolları

Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması ve iki önemli boğaza sahip olması, denizcilik alanında gelişmesi bakımından çok önemlidir. Dünya ticaretinde en fazla kullanılan yol deniz yoludur. Bu nedenle, ülkemizde deniz yolunun ve limanların geliştirilmesi gerekmektedir. 8333 km kıyı şeridine sahip olan ülkemizde, bölgeler arasında düzenli ve tarifeli yolcu ve yük taşımacılığı henüz gerçekleşmemiştir.

Dünya deniz ticaret filosundaki payımız % 1'e dahi ulaşmamıştır. Fakat, son yıllarda sanayi ve ticaretin gelişmesiyle, limanlarımızdaki indirilen - bindirilen yükte 8 - 10 katlık artışlar olmuştur.

Türkiye'de Başlıca Limanlar

4. Hava Yolları

Ülkemiz ulaşımında en az payı olan ulaşım sektörüdür. Çünkü, hava yolu ile ulaşım yüksek sermaye ve teknoloji gerektirmektedir.

Son yıllarda, Türk hava yollarının yanında, özel hava yolu şirketlerinin kurulması hava yolu taşımacılığında önemli artışlar meydana getirmiştir.

Ülkemizde en işlek olan hava limanlarımız **İstanbul** (Atatürk), **Ankara** (Esenboğa), **İzmir** (A. Menderes) dendir. Bunun yanında daha çok iç hat seferleri yapılan Adana, Antalya, Dalaman, Bodrum, Diyarbakır, Erzurum, Malatya, Elazığ, Van, Samsun, Trabzon gibi, 25 ayrı il merkezinde hava alanı bulunmaktadır.

TİCARET

Üretilen mal ve hizmetlerin alınıp satılmasına **ticaret** denir. İç ve dış ticaret olmak üzere ikiye ayrılır.

1. İç Ticaret

Ülke sınırları içinde, bölge ve bölümler arasında yapılan ticarete **iç ticaret** denir.

Ülkemizde bazı il merkezleri ticaret şehirleri özelliği kazanmışlardır.

Bunlar, İstanbul, Bursa, İzmit, İzmir, Denizli, Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Ankara, Konya, Kayseri, Samsun, Trabzon, Erzurum ve Malatya gibi illerdir. Bu merkezlerde ticaretin gelişmesinde, ulaşım yolları üzerinde bulunmalarının büyük etkisi olmuştur.

İhracat (Dış satım): Bir ülkenin başka ülkelere yaptığı satışlardır.

İthalat (Dış alım): Bir ülkenin başka ülkelerden aldığı mallara denir.

2. Dış Ticaret

Bir ülkenin başka ülkelerle yaptığı alışverişe **dış ticaret** denir. Dış ticaretin para karşılığına **dış ticaret hacmi** denir. Gelişmiş ülkelerde dış ticaret hacmi fazla, gelişmemiş ülkelerde düşüktür. Yine, gelişmiş ülkelerde ihracat, genelde ithalattan daha fazladır. Bu ülkeler dışarıdan daha çok

hammadde alıp dışarıya işlenmiş sanayi ürünleri satarlar. Az gelişmiş ülkeler ise dışardan daha çok işlenmiş sanayi ürünleri alıp, dışarıya tarım ürünleri veya ham maddeler satarlar.

TÜRKİYE'DE DIŞ TİCARET

Başlıca İhraç Ürünlerimiz

- Tarım ürünleri (Pamuk, fındık, tütün, baklagiller, kuru ve yaş meyveler)
- Dokuma ve tekstil ürünleri
- Hayvan ve hayvansal ürünler (Deri, yumurta, yün, tiftik)
- Bitkisel yağlar
- Bazı dayanıklı tüketim malları (Televizyon, buzdolabı, vs.)
- İpekli dokuma ve giyim eşyaları
- Mobilya, çimento, cam ve seramik ürünleri
- Madenler (krom, bakır, cıva, demir, bor, tuz)

Başlıca İthal Ürünlerimiz

Fabrika kurmaya yarayan aletler, ham petrol, ilaç ve kimyasal maddeler, elektronik araçlar, motorlu araçlar, silah, optik araçlar, tropikal ürünler (muz, kahve, hurma, pirinç)

Dış ticaretimizde önemli ülkeler

Almanya, İtalya, ABD, İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika, Japonya, İran, Suudi Arabistan ve son yıllarda Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Orta Asya ülkeleri (Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan)

Ülkemizde son yıllarda uygulanmak istenen diğer bir ticaret şekli de serbest ticarettir. Serbest ticarete ülkeler ürettikleri çeşitli malları, belli

yerlerde kurulacak pazarlarda gümrük vergisi ödemedenden pazarlamaktadır. Ülkemizde serbest ticaret bölgesi olarak şu anda İstanbul, Mersin, İzmir, İskenderun, Antalya ve Trabzon illeri belirlenmiştir.

TURİZM

İnsanların gezmek, görmek, eğlenmek ve dinlenmek amacıyla yaptığı gezilere **turizm** denir. Bu geziyi yapan kişilere de **turist** adı verilmektedir.

İç turizm: Vatandaşların kendi ülkeleri içinde yaptıkları gezilere denir.

Dış turizm: Bir ülkeden başka ülkelere yapılan gezilere denir.

Dünya'nın çeşitli ülkelerindeki doğal güzellikler ve tarihi değerler insanlara çekici gelmektedir.

Turizme konu olan çekicilikler şunlardır:

- Bazı hastalıkları tedavi edici kaplıca ve içmecelerin bulunması
- Tabii manzaranın güzel olması
- Spor sahalarının ve denize girmeye uygun plajların bulunması
- Tarihi kalıntıların bulunması
- Kaliteli malların pazarlandığı merkezler olması
- Kutsal ibadet yerlerinin varlığı

Türkiye'de turizmi etkileyen faktörler

- Deniz turizmine ve kış turizmine elverişli iklim koşulları
- Doğal ve tarihi zenginlikler
- Folklor zenginliği
- Turizm alt yapısının (ulaşım, tanıtım, konaklama) yetersizliği